

ANTONI GĄSIOROWSKI

INSTYTUT HISTORII PAN IM. TADEUSZA MANTEUFFLA (EMER.)

<https://orcid.org/0000-0001-5126-256X>

O DACIE NOMINACJI STANISŁAWA GÓRKI NA PALACJĘ POZNAŃSKĄ I O AUTORSTWIE KSIĄŻKI MI PRZYPISANYM

W ostatnim zeszycie „Pamiętnika Biblioteki Kórnickiej” (37, 2020, s. 185 i n.) p. Katarzyna Janicka, polemizując z p. Różą Kąsinowską na temat dziejów kórnickiego zamku, poświęca znaczny *passus* swego tekstu deliberacjom na temat daty powołania bohatera Jej opowieści, właściciela zamku kórnickiego Stanisława Górki, na urząd wojewody poznańskiego. Odrzucając podawany przez nowszą literaturę przedmiotu rok 1576, wyraża opinię, iż musiało się to stać wcześniej, bowiem poprzednik Stanisława na palacji – (jego brat) Łukasz zmarł w 1573 roku. Píše: „Data ta [1576] nie jest ani pewna, ani przekonująca, bowiem w tej sytuacji trzeba by założyć, że przez trzy lata (1573–76) tak ważny urząd pozostawał nieobsadzony”. P. Janicka przywołuje tu wcale licznych autorów piszących o Górcie, od starych Żychlińskiego, Uruskiego i Bonieckiego poczynawszy, aż do nowszego i lepszego Lepszego. W tym kontekście pada też moje nazwisko: „Kazimierz Lepszy w PSB oraz A. Gąsiorowski w spisie urzędników wielkopolskich w XV–XVIII [recte: XVI–XVIII –A.G.] wieku (za Lepszym) podali rok 1576”. Zdanie to opatrzone zostało przypisem: „*Urzędnicy wielkopolscy XVI–XVIII wieku. Spisy*, red. Antoni Gąsiorowski, Wrocław 1987, t. 1, z. 2, s. 203”.

Katarzyna Janicka w swojej wypowiedzi cytuje tylko stronę indeksu inkryminowanej książki. Tekst pomija. Zapewne z indeksu wyprowadziła wniosek, iż Gąsiorowski datę wziął z Lepszego, przywołanego w indeksie. Gdyby sięgnęła do tekstu *Urzędników...* (s. 145), przeczytałaby, iż po śmierci Łukasza Górki, który „zmarł 23 I 1573 (Orzelski, s. 23), [... nastąpił] wakans na palacji poznańskiej, ponieważ żadna z osób, której proponowano objęcie urzędu wojewody poz[nańskiego] (kasztelanom: poz[nańskiemu], międzyrzeckiemu i gn[ieźnieńskiemu]), nie wyraziła zgody (J.U. Niemcewicz, *Zbiór pamiątek historycznych o dawnej Polsce...*, t. I, Lipsk 1838, s. 192)”. W tymże tekście *Spisów* czytamy dalej, iż Stanisław Górka otrzymał palację poznańską w maju 1576 roku i że informuje o tym wspomniany już Orzelski na s. 680.

Aby zrozumieć rzecz całą i przystąpić do wyciągania wniosków, trzeba przypomnieć, że obsadzanie urzędów ziemskich (a do takich należała poznańska palacja) było wyłączną atrybucją monarchy – monarchy wybranego i koronowanego. Gdy umierał król, ustawały nominacje. Prawomocnej nominacji na urząd ziemski nie mógł dokonać ani sejm, ani senat, ani sejmik, ani wreszcie interreks. Poprzednik Stanisława Górki na palacji poznańskiej, wojewoda Łukasz Górka, zmarł podczas bezkrólewia w styczniu 1573 roku, pół roku po śmierci króla Zygmunta Augusta. Następcę Zygmunta Augusta, Henryka Walezego, wybrano 11 maja 1573 roku, koronowano dopiero trzy kwartały później, 21 lutego 1574 roku. Henryk po przyjeździe do Polski i po koronacji rozdał (jak pokazują wydane w 1999 roku rejestry jego Metryki Koronnej) nieco nominacji, ale palacji poznańskiej przed swoją ucieczką (17 czerwca 1574 roku) najpewniej nie obsadził. Po jego ucieczce znów nastało długie bezkrólewie, zakończone wyborem (13 grudnia 1575 roku) i koronacją (1 maja 1576 roku) Stefana Batorego. Dopiero z chwilą koronacji Batory uzyskał prawo obsadzania wakujących urzędów i zaczął działać na tym polu. Wcześniej nie mógł. O nominacji Górki na poznańskie województwo Orzelski napisał krótko w swojej relacji z posiedzeń krakowskiego sejmu koronacyjnego pod majem 1576: *comitem vero Gorcanum [...] in senatum Regni adscivit et primario honore, palatinatu videlicet Posnaniensi, Cracoviensi pari, remuneratus est*. Poprawnie relacjonuje to wspominany już kilkakrotnie zeszyt wykazu urzędników. Wcześniej poprawnie przekaz Orzelskiego zinterpretował Kazimierz Lepszy; poprzedni autorzy najpewniej go nie znali.

Obszerny diariusz polskich bezkrólewia lat 70. XVI wieku pióra Orzelskiego został wydany drukiem przez Edwarda Kuntzego przed ponad stu laty jako tom pt. *Świętosława Orzelskiego bezkrólewia ksiąg ośmioro 1572–1576* (Kraków 1917).

Jak bez znajomości zasad rządzących nominacjami urzędników ziemskich w dawnej Rzeczypospolitej nie należy się wypowiadać o zasadności długości wakansu na urzędzie ziemskim, tak bez lektury Świętosława Orzelskiego nie wypada delibrować o dacie mianowania Stanisława Górki wojewodą poznańskim. Umiejętności korzystania ze źródeł pisanych wymaga się od historyka, zaś historyk sztuki, często skazany tu na pośrednictwo historyka, musi umieć wybierać pomiędzy Żychlińskim, Bonieckim, Uruskim czy Lepszym i domniemanym Gąsiorowskim...

Domniemanym, bowiem p. Katarzynie Janickiej, nie jestem autorem przywoływanego przez nią tekstu. Cytowana książka, stanowiąca zeszyt 2 tomu nr I wydawanej (w Bibliotece Kórnickiej!) przeze mnie serii wydawniczej pt. *Urzędnicy dawnej Rzeczypospolitej XII–XVIII wieku*, ma pełnoprawnego autora, uwidocznionego na karcie tytułowej – jest nim Adam Bieniaszewski (nb. niegdyś pracownik Biblioteki Kórnickiej). To on ponosi autorską odpowiedzialność za swój tekst i to on – wedle wszelkich zasad bibliograficznych – powinien być przywołany w tekście p. Janickiej. Aby jednak nie było wątpliwości – w pełni się z wywodem Bieniaszewskiego zgadzam i również uważam, że Stanisław Górka został wojewodą poznańskim dopiero w 1576 roku, po długim wakacie na urzędzie. Obdarowany zaś przez p. Katarzynę Janicką autorstwem książki zestawiającej urzędników wielkopolskich XVI–XVIII wieku, daru przyjąć nie mogę.

Puszczykowo, w lutym 2021